

MILKA VASILJEVIĆ rođj. HRVAČANIN
 selo Rogolji 139, opš. Bos. Gradiška

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK

Izhosi svoja sjećanja na svoga brata

M I L O V A N A H R V A Č A N I N A

Naš otac Vaso Hrvacanin bio je dobrovoljac i poginuo na Solunskom frontu. Majka Savka rođj. DJurić primala je "potporu" = pomoć za poginulog muža. Bilo je to 130 dinara mjesečno. Iza oca ostalo je nas 4 (četvoro) djece. Milovan je najmladji, rodio se poslije odlaska oca u rat 1915. godine, nekoliko mjeseci, 3 ili 4 mjeseca po očevom odlasku.

Milovan se školovao pod teškim uslovima. U Gradišci je za čitavo vrijeme pohađanja Niže gimnazije, bio kod Vlade Malića, radio kao sluga za stan i hranu, obavljao sve kućne poslove. Zapravo Vlado ga je primio, jer je poznavao našega oca. U Višoj gimnaziji u Banja Luci podučavao je druge djake i od toga se izdržavao. Majka nije mogla ništa da mu pomogne. Odjeću je najčešće dobijao od roditelja svojih djaka koje je podučavao.

Milovan je upisao Pravni fakultet u Beogradu. Ali on nije imao mogućnosti da pohađa fakultet u Beogradu. I dalje je bio u Banja Luci, odlazio je u Beograd na polaganje ispita. Učio je vrlo lako, a za odlazak u Beograd morao je sam sebi da obezbijedi novac, podučavajući djake. Ni majka, ni braća nisu mu mogli ništa pomoći, jer su braća imala dosta djece (jedan je imao troje, a drugi 7 djece) naše domaćinstvo bilo je siromašno, sa malo zemlje, a kasnije smo dobili nešto zemlje kao dobrovoljačka porodica. Dovoljno je reći da nas je sa Milovanom bilo 17 (sedamnaest) članova u domaćinstvu.

Milovan je počeo vrlo rano da okuplja omladinu u selu. Organizovao je razne zabave i priredbe. Sjećam se da je 1932. g. organizovao 3 priredbe: u Rogoljima, davali su "Jazavca pred sudom" jednom u Rogoljima i jednom u Elezagićima i još jednu priredbu u školi Rogolji, ali neznam kakav je to skeč bio.

U selu je postojala Sokolska četa i išli su na slet u Bos. Gradišku 1934. godine na Vidovdan. Organizator je bio Milovan. Znam da su išli u grupi pod zastavom. Milovan je rekao da i ja i druge djevojke dodjemo na slet, pa sam i ja išla i posmatrala slet. Brat

striji nas je odvezao kolima u Bos. Gradišku.

Ja sam se 1936. godine udala. Milovan je došao i donio mi poklon. Bila sam začudjena, jer znam da on novaca nije imao i da se teško izdržavao.

Preko ljeta kada je dolazio na ferije okupljao je seljake oko sebe, među kojima je bio i moj muž. Dolazio je Stevan Dukić pa su on i Milovan okupljali seljake i Stevan im je držao nekakav govor. Preko ljeta Milovan je radio = pomagao u poljoprivrednim poslovima i radio sve poljoprivredne poslove u domaćinstvu. Naročito je nastojao da pomogne našoj majci, da joj olakša u njenim ~~poslovima~~ teškim poslovima.

Sjećam se da je formirao zadrugu = mislim da je to bilo 1935. godine. Počeo je sa 9 zadrugara i počeli su praviti kuću za zadrugu, ali kako kuća u 1935. godini nije bila gotova, on je otvorio zadrugu prodavnicu u našoj kući u jednoj sobi i tu radio dok zadruga kuća nije završena. Zadrugu je bio formirao radi jeftinijeg snabdjevanja seljaka. Ovo je bilo krivo seoskim trgovcima, koji su ometali, odnosno nastojali na razne načine da to ometu. Zadruga je i pored svega radila do kapitulacije aprila 1941. godine, a 1942. godine bila je jedno vrijeme partizanska kuhinja. Radi zadruge, ovdašnji trgovci su tužili Milovana, bio je otjeran i zatvoren u zatvoru u Staroj Gradišci, odakle je nakon mjesec dana pušten. (Tada, u prvim danima okupacije, u Staroj Gradišci je bila kazniona, a posle logor.)

U toku predratnih godina Milovan je donosio razne knjige i davao seljacima na čitanje. Knjige su donosili do Milovana, Radovan Vulin i Stevan Dukić. Bile su to knjige ruskih pisaca, mnoge u crvenim koricama. Dolazili su još Dragoljub Vidović, Ljubo Babić, Rade Pašalić, Predrag Novković, dvojica iz Kupe, čini mi se da je jedan bio Bundalo. Znam da je održavao vezu i sa Ademom Kovačevićem, a najviše je održavao vezu sa Radovanom Vulinom, jer je Radovan stalno donosio knjige i vrlo često dolazio.

Znam da je na Ilindan (2. avgusta) 1941. godine održan sastanak u šumi u blizini moje kuće. Znam da su bili Radovan Vulin, Milovan i moj muž Uroš Vasiljević i Milovanov, odnosno naš stariji brat Nikola. To znam, jer su na sastanak prošli kroz naše dvorište. Neznam da li je još neko bio, pretpostavljam da ih je bilo više, da su došli sa druge strane.

Jedne noći 1941. godine, Milovan je iz Laminaca prebacio Adema Kovačevića do naše kuće, a odavde u partizane na Kozaru. Adem je bio sakriven u Laminima, ali je otkriven i Milovan je to doznao i organizovao njegovo prebacivanje. U Kozaru ga je prebacio noću na kolima, a prije toga moj muž Uroš dao mu je jedno odijelo i šešir i tako prerusenog ga prevezli vozeći drvo za ogrev.

Majka je Milovanu govorila: "Šine što ne ideš u šumu" ? On je odgovorio: "Majko, da sam jabuka i da me staviš u njedra, opet ti nebi ostao". Milovan je po zadatku otišao da radi u otkupnoj stanici žita, kod Franca Lamersa u Novoj Topoli, da bi mogao dati svojim ljudima da to žito prevoze u Banja Luku, a što dobiju za prevoz da dadu za partizane. Pored Milovana u ovoj grupi radili su Franc Lamers i njegov sin i još neki. Žito su prevozili moj muž Uroš Vasiljević i Stojan Vasiljević, a vjerovatno i još neki.

Ovo je sve doznao bišvi žandar Mitrović Branko iz Rogolja i prijavio, tako da su svi pohapšeni i oterani u Banja Luku u Kastel, a Milovan je kasnije prebačen u podrum u zatvor ustaškog redarstva. S njime je oteran i moj muž Uroš i drugi. Mislim da je to bilo 12. oktobra 1941. godine.

Ja sam za vrijeme Milovanovog zatvora u Banja Luci, samo jednom ga posjetila u ustaškom redarstvu, jer sam samo tada dobila propusnicu za Banja Luku. Odnijela sam mu hrane i dobila cedulju da je primio, ali ga nisam vidjela. Nakon 3 dana prebačeni su u Zagreb na Priječki sud.

Kad je oteran u Zagreb ja sam i njemu i mužu Urošu slala pakete. Milovan nije nikako pisao, a muž je pisao u pismu napominjo mi da čuvam djecu. Muž se kasnije javljao i iz Jasenovca do juna 1942. godine. Za njihovu odbranu bili smo angažovali i advokata.

Brat Milovan mi je ostao u sjećanju po mnogo čemu. Još 1935. godine pričao mi je da će se sve ovo promijeniti, da će sve žene raditi, da će za djecu biti jaslice i da će ih žene čuvati.

U školi u Banja Luci sa Milovanom bio je Milorad Tatić (neznam odakle je) napravio je jednu rezbarenu tacnu sa svojim i Milovanovim potpisom, koju je Milovan donio i meni poklonio.

Knjige Milovanove sam spalila. On je nešto pisao, neke

pripovjetke i pozorišne komade. Bilo je to kucano, izvučeno na šapirografu i sve je to propalo. Zapravo iz zatvora iz Banje Luke, muž Uroš je poručio da sve knjige spalim.

Kada su povelili Milovana i Uroša od kuće, ustaše su pitale moga muža Uroša: prebaci li ti Adema? Kazaćeš to kasnije, imaćeš vremena u zatvoru. Pored Milovana u toku rata poginula su i druga dva brata, Jovan i Nikola.

U Rogoljima

10.7.1980.godine

Vasiljević Milka s.r.

Sjećanja zapisala i prepis izvršila

Brana Kalabić
Brana Kalabić

TEKST PREPISA U ARHIVU BOSANSKE KRAJINE SRAVNILI:

1. *Štoperić*
2. *Talir Jelenov*

Tačnost prepisa ovjerava:

Za Arhiv
D i r e k t o r
N. Radmanović
N. Radmanović